

**HUBUNGAN ANTARA FAKTOR-FAKTOR
SOSIOEKONOMI DENGAN PENGETAHUAN,
SIKAP DAN AMALAN PARA PEKEBUN KECIL
SAWIT TERHADAP PENYAKIT *Ganoderma*
DI NEGERI SABAH, MALAYSIA**

UMS
UNIVERSITI MALAYSIA SABAH

SITI KALSOM BINTI YULO

**FAKULTI PERTANIAN LESTARI
UNIVERSITI MALAYSIA SABAH
2017**

**HUBUNGAN ANTARA FAKTOR-FAKTOR
SOSIOEKONOMI DENGAN PENGETAHUAN,
SIKAP DAN AMALAN PARA PEKEBUN KECIL
SAWIT TERHADAP PENYAKIT *Ganoderma*
DI NEGERI SABAH, MALAYSIA**

SITI KALSOM BINTI YULO

**TESIS INI DIKEMUKAKAN UNTUK MEMENUHI
SEBAHAGIAN KEPERLUAN PENGIJAZAHAN
SARJANA SAINS PERTANIAN
(PENGELUARAN TANAMAN)**

**FAKULTI PERTANIAN LESTARI
UNIVERSITI MALAYSIA SABAH
2017**

UNIVERSITI MALAYSIA SABAH

BORANG PENGESAHAN TESIS

JUDUL : _____

_____

IJAZAH : _____

_____

SAYA : _____ SESI PENGAJIAN : _____

(HURUF BESAR)

Mengaku membenarkan tesis *(LPSM/Sarjana/Doktor Falsafah) ini disimpan di Perpustakaan Universiti Malaysia Sabah dengan syarat-syarat kegunaan seperti berikut:-

1. Tesis adalah hak milik Universiti Malaysia Sabah.
2. Perpustakaan Universiti Malaysia Sabah dibenarkan membuat salinan untuk tujuan pengajian sahaja.
3. Perpustakaan dibenarkan membuat salinan tesis ini sebagai bahan pertukaran antara institusi pengajian tinggi.
4. Sila tandakan (/)

SULIT (Mengandungi maklumat yang berdarjah keselamatan atau kepentingan Malaysia seperti yang termaktub di AKTA RAHSIA RASMI 1972)

TERHAD (Mengandungi maklumat TERHAD yang telah ditentukan oleh organisasi/badan di mana penyelidikan dijalankan)

TIDAK TERHAD

Disahkan oleh:

_____
(TANDATANGAN PENULIS)

_____
(TANDATANGAN PUSTAKAWAN)

Alamat Tetap: _____

_____

_____

_____
(NAMA PENYELIA)

TARIKH: _____

TARIKH: _____

Catatan:

*Potong yang tidak berkenaan.

*Jika tesis ini SULIT dan TERHAD, sila lampirkan surat daripada pihak berkuasa/organisasi berkenaan dengan menyatakan sekali sebab dan tempoh tesis ini perlu dikelaskan sebagai SULIT dan TERHAD.

*Tesis dimaksudkan sebagai tesis bagi Ijazah Doktor Falsafah dan Sarjana Secara Penyelidikan atau disertai bagi pengajian secara kerja kursus dan Laporan Projek Sarjana Muda (LPSM).

PENGESAHAN

NAMA : **SITI KALSOM BINTI YULO**

NO. MATRIK : **MR1321002T**

TAJUK : **HUBUNGAN ANTARA FAKTOR-FAKTOR SOSIOEKONOMI
DENGAN PENGETAHUAN, SIKAP DAN AMALAN PARA
PEKEBUN KECIL SAWIT TERHADAP PENYAKIT
Ganoderma DI NEGERI SABAH, MALAYSIA**

IJAZAH : **SARJANA SAINS PERTANIAN
(PENGELUARAN TANAMAN)**

TARIKH VIVA : **26 JANUARI 2017**

DISAHKAN OLEH;

1. Pengerusi Jawatankuasa Penyeliaan

Dr. Abdul Rahim Awang

Tandatangan

UMS
UNIVERSITI MALAYSIA SABAH

2. Ahli Jawatankuasa Penyeliaan

Prof. Madya Dr. Markus Atong

3. Ahli Jawatankuasa Penyeliaan

Dr. Assis Kamu

PENGAKUAN

Karya ini adalah hasil kerja saya sendiri kecuali nukilan, ringkasan dan rujukan yang tiap-tiap satunya telah saya jelaskan sumbernya.

26 April 2017

Siti Kalsom Binti Yulo

MR1321002T

UMS
UNIVERSITI MALAYSIA SABAH

PENGHARGAAN

Dengan rasa rendah hati, setinggi-tinggi penghargaan saya ucapkan kepada ahli jawatankuasa penyeliaan saya iaitu Dr. Abdul Rahim Awang, Prof. Madya Dr. Markus Atong dan Dr. Assis Kamu di atas seliaan, bimbingan, nasihat, bantuan dan sokongan di sepanjang saya menjalankan kajian sehinggalah saya dapat menyempurnakan penulisan tesis ini.

Saya juga berterima kasih kepada Dr. Bonaventure Boniface dan En. Mohammad Amizi Ayob kerana sentiasa sedia menyumbang kepakaran dan saranan penting yang telah banyak membantu saya melengkapkan hasil kajian ini.

Sekalung penghargaan kepada Lembaga Minyak Sawit Malaysia (MPOB) terutamanya En. Amran Arifin selaku ketua pegawai Pusat TUNAS Sabah dan pegawai-pegawai Pusat TUNAS Daerah di atas sokongan yang tidak berbelah bagi kerana telah membantu saya semasa proses pengumpulan data dan banyak menyediakan maklumat tentang penempatan pekebun kecil sawit di negeri Sabah ini. Tidak lupa juga kepada agensi-agensi kerajaan yang lain seperti *Rubber Industry Smallholders Development Authority (RISDA)*, *Federal Land Development Authority (FELDA)* dan Persatuan Pekebun Kecil Sawit kerana telah memberi kerjasama yang sepenuhnya dalam menjayakan kajian ini.

Selain itu, saya juga sangat terhutang budi kepada suami, ibu bapa, ahli keluarga, rakan-rakan, warga Fakulti Pertanian Lestari dan seluruh responden yang terlibat sama ada secara langsung dan tidak langsung kerana telah memberi sokongan dan kerjasama yang tidak ternilai sehingga saya berjaya melepasi semua cabaran dan halangan di sepanjang menjalankan kajian ini. Akhir sekali, jutaan terima kasih kepada pihak Kementerian Pendidikan Malaysia di atas tajaan dana sehingga kajian ini dapat direalisasikan.

Terima kasih.

Siti Kalsom Binti Yulo

26 April 2016

ABSTRAK

Reput Pangkal Batang Sawit atau *Ganoderma* merupakan penyakit paling serius terhadap industri sawit Malaysia. Bagi para pekebun kecil sawit, malangnya mereka masih kurang menyedari tentang kewujudan penyakit ini. Justeru, mereka perlu dibantu dalam menangani penyakit tersebut melalui peningkatan pengetahuan, sikap dan amalan mereka. Kajian ini dijalankan untuk menilai pengetahuan, sikap dan amalan pengurusan para pekebun kecil sawit terhadap penyakit *Ganoderma*. Kajian ini adalah juga untuk mengenalpasti hubungan antara pengetahuan dan sikap para pekebun kecil sawit terhadap penyakit *Ganoderma* dengan faktor-faktor sosioekonomi mereka. Tinjauan keratan rentas melalui persampelan rawak secara berperingkat menggunakan soal selidik berstruktur telah digunakan untuk menghimpunkan data dari 500 orang pekebun kecil sawit dari 19 buah daerah di Negeri Sabah, Malaysia. Berdasarkan kepada analisis kluster, para pekebun kecil sawit terbabit telah dikategorikan kepada pekebun kecil kurang berpengetahuan (373 orang) dan pekebun kecil berpengetahuan (127 orang) tentang penyakit *Ganoderma*. Ujian perbandingan Khi kuasa dua pula telah mendapati hubungan yang signifikan antara kategori pekebun kecil, pengalaman dalam penanaman sawit dan keluasan tanaman sawit dimiliki dengan pengetahuan pekebun kecil tentang penyakit *Ganoderma*. Hasil analisis faktor telah mengenalpasti tiga sikap utama pekebun kecil sawit terhadap penyakit *Ganoderma* iaitu kurang pendedahan tentang kaedah pengurusan penyakit *Ganoderma*, kesukaran untuk mengesan, mengawal dan merawat penyakit *Ganoderma* dan kesedaran tentang faktor-faktor yang meningkatkan penyebaran penyakit *Ganoderma*. Sementara itu, ujian perbandingan Mann-Whitney U dan ANOVA sehalu telah mendapati wujud hubungan yang signifikan antara sikap pekebun kecil sawit tentang penyakit *Ganoderma* dengan kategori pekebun kecil, tahap pendidikan, pengalaman dalam penanaman sawit dan keluasan bertanam sawit dimiliki. Dari segi amalan pengurusan, majoriti daripada responden tidak menjalankan sebarang pemantauan untuk memeriksa kewujudan penyakit di kebun (60.2 peratus), tidak membuat penyimpanan rekod kebun (93.2 peratus), tiada tindakan untuk merawat pokok yang dijangkiti (77.0 peratus), tiada tindakan untuk menghindarkan kebun dari terkena jangkitan (77.6 peratus) dan belum melaksanakan penanaman semula (77.2 peratus). Kesimpulannya, pengetahuan para pekebun kecil sawit tentang penyakit *Ganoderma* masih lagi terhad. Hal ini dicerminkan daripada persepsi mereka terhadap kurangnya pendedahan dan mengalami kesukaran dalam menangani penyakit ini. Akibatnya, mereka hanya mengambil sedikit tindakan dalam pengawalan dan pencegahan penyakit. Hasil kajian ini diharap dapat digunakan oleh agensi-agensi berkaitan sebagai sumber rujukan dalam membentuk program-program latihan yang komprehensif dan demi untuk meyakinkan para pekebun kecil sawit khususnya di Negeri Sabah tentang impak sosioekonomi penyakit *Ganoderma*.

ABSTRACT

RELATIONSHIPS BETWEEN SOSIOECONOMIC FACTORS WITH KNOWLEDGE, ATTITUDE AND PRACTICES OF OIL PALM SMALLHOLDERS TOWARDS Ganoderma DISEASE IN THE STATE OF SABAH, MALAYSIA

Oil palm Basal Stem Rot or Ganoderma is a serious disease to Malaysia's oil palm industry. For oil palm smallholders, they were unfortunately still unaware the existence of the disease. Therefore, they should be assisted to deal with the disease by increasing their knowledge, attitude and practices. This study was conducted to evaluate the knowledge, attitude and management practices of oil palm smallholders towards the Ganoderma disease. It was also to identify the relationships between knowledge and attitude on Ganoderma disease with their socioeconomic factors. Cross-sectional survey through multi-stage random sampling using structured questionnaire was used in gathering data from 500 oil palm smallholders from 19 districts in the State of Sabah, Malaysia. Based on the cluster analysis, the oil palm smallholders were categorized as less knowledgeable smallholders (373 smallholders) and knowledgeable smallholders (127 smallholders) towards the Ganoderma disease. Chi-square comparison test, in the meanwhile, found significant relationships between category of smallholders, experience in oil palm cultivation and individual oil palm planted area with level of knowledge on Ganoderma disease. The results of factor analysis identified three main aspects of attitude of oil palm smallholders towards Ganoderma disease. These were lack of exposure on management method of Ganoderma disease, having difficulties to detect, control and treat the Ganoderma disease and having awareness about the factors that increased the spreading of Ganoderma disease. Meanwhile, significant relationships were found between attitude of oil palm smallholders with category of smallholders, education level, experience in oil palm cultivation and oil palm planted area by using Mann-Whitney U and one-way ANOVA comparison test. In terms of practices, majority of the respondents did not conduct any census on the disease (60.2 percent), did not keep field record (93.2 percent), did nothing to the infected palms (77.0 percent), did nothing to prevent their fields from being infected (77.6 percent) and never carried out replanting (77.2 percent). It could be concluded that the knowledge of oil palm smallholders towards Ganoderma disease was still limited. This was reflected from their perceptions about the lack of exposure and having constraints in managing the disease. As a result, they took only little action on the treatment and prevention of the disease. The findings of this study, hopefully, could be used by relevant agencies as a source of reference in the formulation of comprehensive training programs, and also to really convince the oil palm smallholders especially in the State of Sabah about the socioeconomic impacts of the Ganoderma disease.

SENARAI KANDUNGAN

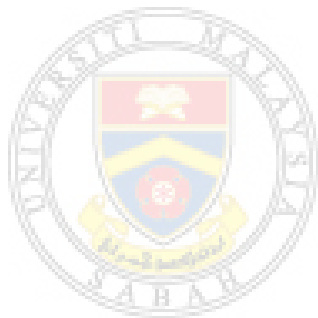
	Halaman
TAJUK	i
PENGESAHAN	ii
PENGAKUAN	iii
PENGHARGAAN	iv
ABSTRAK	v
<i>ABSTRACT</i>	vi
SENARAI KANDUNGAN	vii
SENARAI JADUAL	xii
SENARAI RAJAH	xv
SENARAI SINGKATAN	xvii
SENARAI SIMBOL DAN UNIT	xix
SENARAI RUMUS	xx
SENARAI LAMPIRAN	xxi
BAB 1: PENDAHULUAN	1
1.1 Pengenalan	1
1.1.1 Industri Sawit di Negeri Sabah	1
1.1.2 Sawit	3
1.1.3 Pekebun Kecil Sawit	3
1.1.4 Penyakit <i>Ganoderma</i>	4
1.2 Pernyataan Masalah	5
1.3 Objektif Kajian	7
1.4 Skop Kajian	8
1.5 Terminologi	8
1.5.1 Konsep Pekebun Kecil Sawit	8
1.5.2 Konsep Pengetahuan	9
1.5.3 Konsep Sikap	10

1.5.4	Konsep Amalan	11
BAB 2:	ULASAN KEPUSTAKAAN	12
2.1	Pengenalan	12
2.2	Penyakit <i>Ganoderma</i>	12
2.2.1	Organisma Penyebab	12
2.2.2	Penyebaran Penyakit (Epidemiologi)	13
2.2.3	Gejala Penyakit	14
2.2.4	Kaedah Pengesanan	15
2.2.5	Kaedah Pengawalan	15
2.3	Impak Ekonomi Penyakit <i>Ganoderma</i>	16
2.4	Pekebun Kecil Sawit dan Aktiviti Khidmat Pengembangan	17
2.5	Kajian Hubungan antara Pengetahuan, Sikap dan Amalan Pekebun Kecil Sawit dengan Latar belakang Sosioekonomi	18
2.5.1	Hubungan antara Pengetahuan Pekebun Kecil dengan Latar belakang Sosioekonomi	18
2.5.2	Hubungan antara Sikap Pekebun Kecil dengan Latar belakang Sosioekonomi	19
2.5.3	Hubungan antara Amalan Pekebun Kecil dengan Latar belakang Sosioekonomi	20
2.6	Kesimpulan	21
BAB 3:	METODOLOGI KAJIAN	22
3.1	Pengenalan	22
3.2	Reka bentuk Kajian	22
3.3	Kumpulan Sasaran dan Lokasi	23
3.4	Persampelan	24
3.4.1	Kaedah Persampelan	24
3.4.2	Saiz Sampel	25
3.5	Ujian Kesahihan dan Ujian Kebolehpercayaan	26
3.5.1	Ujian Kesahihan	26
3.5.2	Ujian Kebolehpercayaan	27
3.6	Prosedur Pengumpulan Data	27
3.6.1	Pembangunan Instrumen Kajian	27
3.6.2	Kajian Rintis	30
a.	Item-item Soal Selidik dalam Kajian Rintis	30

	b. Hasil Ujian Kebolehpercayaan terhadap Aspek Pengetahuan dan Sikap Selepas Kajian Rintis	31
	3.6.3 Pengubahsuaian Instrumen	32
	3.6.4 Pengumpulan Data Sebenar	32
3.7	Pembolehubah	33
	3.7.1 Pembolehubah Bersandar	33
	3.7.2 Pembolehubah Tidak Bersandar	34
	3.7.3 Pengukuran Pembolehubah	34
3.8	Analisis Data	35
	3.8.1 Analisis Deskriptif	35
	3.8.2 Analisis Inferensi	36
	a. Analisis Kluster	36
	b. Analisis Faktor	38
	c. Ujian Perbandingan	41
	i. Ujian Khi Kuasa Dua (x^2)	41
	ii. Ujian-t/ Ujian Mann-Whitney U	42
	iii. Ujian ANOVA sehalu/ Ujian Kruskal-Wallis H	45
	3.8.3 Perisian Statistik	47
BAB 4:	KEPUTUSAN	48
4.1	Pengenalan	48
4.2	Taburan Responden mengikut Daerah	48
4.3	Latar belakang Sosioekonomi Pekebun Kecil Sawit	49
4.4	Pengetahuan, Sikap dan Amalan Pekebun Kecil Sawit terhadap Penyakit <i>Ganoderma</i> dan Hubungan dengan Faktor-faktor Sosioekonomi Mereka	54
	4.4.1 Pengetahuan Pekebun Kecil Sawit tentang Penyakit <i>Ganoderma</i>	54
	a. Hasil Ujian Kebolehpercayaan	54
	b. Hasil Analisis Kluster	55
	4.4.2 Hubungan Pengetahuan Pekebun Kecil Sawit tentang Penyakit <i>Ganoderma</i> dengan Faktor-faktor Sosioekonomi	61
	4.4.3 Ringkasan Analisis Hubungan Pengetahuan Pekebun Kecil Sawit tentang Penyakit <i>Ganoderma</i> dengan Faktor-faktor Sosioekonomi	67

4.4.4	Sikap Pekebun Kecil Sawit terhadap Penyakit <i>Ganoderma</i>	67
a.	Pengkodan Item	67
b.	Analisis Faktor	68
4.4.5	Hubungan Sikap Pekebun Kecil Sawit terhadap Penyakit <i>Ganoderma</i> dengan Faktor-faktor Sosioekonomi	75
a.	Hasil Ujian Kenormalan	75
4.4.6	Hasil Ujian Perbandingan Faktor-faktor Sosioekonomi Pekebun Kecil Sawit ($k = 2$) terhadap Sikap	76
a.	Perbandingan antara Jantina terhadap Sikap	77
b.	Perbandingan antara Kategori Pekebun Kecil terhadap Sikap	78
4.4.7	Hasil Ujian Perbandingan Latar belakang Sosioekonomi Pekebun Kecil Sawit ($k > 2$) terhadap Sikap	80
a.	Perbandingan antara Umur terhadap Sikap	81
b.	Perbandingan antara Status Perkahwinan terhadap Sikap	82
c.	Perbandingan antara Tahap Pendidikan terhadap Sikap	83
d.	Perbandingan antara Pengalaman dalam Penanaman Sawit terhadap Sikap	86
e.	Perbandingan antara Keluasan Tanah Bertanam Sawit terhadap Sikap	89
4.4.8	Ringkasan Hubungan Sikap Pekebun Kecil Sawit terhadap Penyakit <i>Ganoderma</i> dengan Faktor-faktor Sosiekonomi	92
4.4.9	Amalan dalam Menangani Penyakit <i>Ganoderma</i>	93
a.	Analisis Deskriptif	93
BAB 5:	PERBINCANGAN DAN KESIMPULAN	101
5.1	Pengenalan	101
5.2	Pengetahuan Pekebun Kecil Sawit tentang Penyakit <i>Ganoderma</i>	101
5.3	Hubungan antara Pengetahuan Pekebun Kecil Sawit tentang Penyakit <i>Ganoderma</i> dengan Faktor-faktor Sosioekonomi Mereka	103
5.4	Sikap Pekebun Kecil Sawit terhadap Penyakit <i>Ganoderma</i>	108

5.5	Hubungan Sikap Pekebun Kecil Sawit terhadap Penyakit <i>Ganoderma</i> dengan Faktor-faktor Sosioekonomi Mereka	111
5.6	Amalan Pekebun Kecil Sawit terhadap Penyakit <i>Ganoderma</i>	116
5.7	Rekomendasi Kajian	120
	5.7.1 Menganjurkan Program Latihan tentang Penyakit <i>Ganoderma</i>	120
	5.7.2 Pemetaan Kawasan dan Pemantauan Berterusan	122
	5.7.3 Memberi Pengiktirafan atau Sijil Penghargaan kepada Pekebun Kecil Sawit	123
5.8	Batasan Kajian dan Cadangan Penambahbaikan Kajian	123
5.9	Kesimpulan	124
	RUJUKAN	125
	LAMPIRAN	132

UMS
UNIVERSITI MALAYSIA SABAH

SENARAI JADUAL

	Halaman
Jadual 2.1: Kaedah pengawalan penyakit <i>Ganoderma</i>	15
Jadual 3.1: Tahap kebolehppercayaan berdasarkan nilai Alpha	27
Jadual 3.2: Jenis soalan dalam soal selidik kajian pengetahuan, sikap dan amalan pengurusan terhadap penyakit <i>Ganoderma</i>	28
Jadual 3.3: Item-item soal selidik dalam kajian rintis	30
Jadual 3.4: Ujian kebolehppercayaan terhadap aspek pengetahuan dan sikap untuk instrumen kajian rintis	32
Jadual 3.5: Item-item soal selidik dalam kajian tinjauan	33
Jadual 3.6: Pengukuran pembolehubah	35
Jadual 3.7: Nilai KMO	39
Jadual 3.8: Jadual ANOVA	46
Jadual 4.1: Taburan responden mengikut daerah di Negeri Sabah	48
Jadual 4.2: Latar belakang sosioekonomi pekebun kecil sawit	49
Jadual 4.3: Item-item untuk aspek pengetahuan tentang penyakit <i>Ganoderma</i>	54
Jadual 4.4: Hasil ujian kebolehppercayaan terhadap aspek pengetahuan (N=500)	54
Jadual 4.6: <i>Agglomeration Schedule</i> enam langkah terakhir	55
Jadual 4.7: Pembentukan semula Jadual <i>Agglomeration Schedule</i> enam langkah terakhir	56
Jadual 4.8: Taburan responden bagi setiap kluster	57
Jadual 4.9: Ujian-t untuk sampel-sampel bebas	58
Jadual 4.10: Tahap pengetahuan pekebun kecil sawit tentang penyakit <i>Ganoderma</i>	60
Jadual 4.11: Perbezaan pengetahuan pekebun kecil sawit tentang penyakit <i>Ganoderma</i> berdasarkan faktor-faktor sosioekonomi	63

Jadual 4.12:	Hubungan pengetahuan pekebun kecil sawit tentang penyakit <i>Ganoderma</i> dengan faktor-faktor sosioekonomi	67
Jadual 4.13:	Pengkodan item	68
Jadual 4.14:	Ujian KMO dan Bartlett's	69
Jadual 4.15:	Jumlah varians yang diterangkan dengan menggunakan analisis komponen utama	69
Jadual 4.16:	Matriks komponen	71
Jadual 4.17:	Matriks komponen dengan putaran <i>Varimax</i>	72
Jadual 4.18:	Sikap pekebun kecil sawit di Negeri Sabah terhadap penyakit <i>Ganoderma</i>	73
Jadual 4.19:	Ujian Kebolehpercayaan terhadap Faktor-faktor (N=500)	74
Jadual 4.20:	Ujian Kenormalan	76
Jadual 4.21:	Ujian Mann-Whitney U antara jantina terhadap Faktor 1 dan Faktor 3	77
Jadual 4.22:	Ujian-t untuk sampel-sampel bebas antara jantina terhadap Faktor 2	78
Jadual 4.23:	Ujian Mann-Whitney U antara kategori pekebun kecil terhadap Faktor 1 dan Faktor 3	79
Jadual 4.24:	Nilai min pangkatan antara kategori pekebun kecil sawit terhadap Faktor 1 dan Faktor 3	79
Jadual 4.25:	Ujian-t untuk sampel-sampel bebas antara kategori pekebun kecil terhadap Faktor 2	80
Jadual 4.26:	Ujian Kruskal-Wallis H antara umur responden terhadap Faktor 1 dan Faktor 3	81
Jadual 4.27:	Ujian ANOVA sehala antara umur responden terhadap Faktor 2	82
Jadual 4.28:	Ujian Kruskal-Wallis H antara status perkahwinan responden terhadap Faktor 1 dan Faktor 3	82
Jadual 4.29:	Ujian ANOVA sehala antara status perkahwinan responden terhadap Faktor 2	83
Jadual 4.30:	Ujian Kruskal-Wallis H antara tahap pendidikan responden terhadap Faktor 1 dan Faktor 3	84

Jadual 4.31:	Ujian ANOVA sehalah antara tahap pendidikan responden terhadap Faktor 2	84
Jadual 4.32:	Ujian <i>Post Hoc Multiple Comparisons</i> antara tahap pendidikan	85
Jadual 4.33:	<i>Homogeneous subsets</i>	85
Jadual 4.34:	Ujian Kruskal-Wallis H antara tempoh pengalaman dalam penanaman sawit responden terhadap Faktor 1 dan Faktor 3	87
Jadual 4.35:	Ujian ANOVA sehalah antara tempoh pengalaman dalam penanaman sawit responden terhadap Faktor 2	87
Jadual 4.36:	Ujian <i>Post Hoc Multiple Comparisons</i> antara tempoh pengalaman dalam penanaman sawit	88
Jadual 4.37:	<i>Homogeneous subsets</i>	88
Jadual 4.38:	Ujian Kruskal-Wallis H antara keluasan tanah bertanam sawit responden terhadap Faktor 1 dan Faktor 3	89
Jadual 4.39:	Ujian ANOVA sehalah antara keluasan tanah bertanam sawit responden terhadap Faktor 2	90
Jadual 4.40:	Ujian <i>Post Hoc Multiple Comparisons</i> antara keluasan tanah bertanam sawit	90
Jadual 4.41:	<i>Homogeneous subsets</i>	91
Jadual 4.42:	Hubungan sikap (Faktor 1 dan Faktor 3) pekebun kecil sawit terhadap penyakit <i>Ganoderma</i> dengan faktor-faktor sosioekonomi	92
Jadual 4.43:	Hubungan sikap (Faktor 2) pekebun kecil sawit terhadap penyakit <i>Ganoderma</i> dengan faktor-faktor sosioekonomi	92
Jadual 4.44:	Pemeriksaan jangkitan penyakit <i>Ganoderma</i> di kebun sawit	93
Jadual 4.45:	Tanda-tanda jangkitan penyakit <i>Ganoderma</i> di kebun sawit	96
Jadual 4.46:	Tindakan untuk merawat dan mengelak penyakit	97
Jadual 4.47:	Kaedah pembersihan di kebun sawit	99
Jadual 4.5:	<i>Agglomeration Schedule</i>	139

SENARAI RAJAH

	Halaman
Rajah 1.1: Taburan kawasan utama industri sawit di Negeri Sabah.	2
Rajah 1.2: Keluasan penanaman sawit mengikut kategori, 2015.	3
Rajah 1.3: Kejadian penyakit <i>Ganoderma</i> di kawasan penanaman sawit di Malaysia.	5
Rajah 2.1: Spesis <i>Ganoderma</i> penyebab penyakit RPB di Malaysia.	13
Rajah 3.1: Lokasi pekebun kecil sawit di Negeri Sabah dalam sampel kajian.	23
Rajah 3.2: Contoh prosedur persampelan secara berperingkat.	24
Rajah 4.1: Taburan pekebun kecil mengikut jantina.	50
Rajah 4.2: Taburan pekebun kecil mengikut umur.	50
Rajah 4.3: Taburan pekebun kecil mengikut status perkahwinan.	51
Rajah 4.4: Taburan pekebun kecil mengikut tahap pendidikan.	51
Rajah 4.5: Taburan pekebun kecil mengikut kategori pekebun kecil.	52
Rajah 4.6: Taburan pekebun kecil mengikut pengalaman dalam penanaman sawit.	53
Rajah 4.7: Taburan pekebun kecil mengikut keluasan tanah bertanam sawit.	53
Rajah 4.8: <i>Dendrogram</i> menggunakan <i>Ward Method</i> .	56
Rajah 4.9: Perbezaan pengetahuan mengikut kategori pekebun kecil sawit.	64
Rajah 4.10: Perbezaan pengetahuan mengikut pengalaman dalam penanaman sawit.	65
Rajah 4.11: Perbezaan pengetahuan mengikut keluasan tanah bertanam sawit.	66
Rajah 4.12: <i>Scree plot</i> .	70
Rajah 4.13: Nilai min pangkatan antara kategori pekebun kecil sawit terhadap Faktor 1 dan Faktor 3.	79

Rajah 4.14:	Plot min.	86
Rajah 4.15:	Plot min.	88
Rajah 4.16:	Plot min.	91
Rajah 4.17:	Pemeriksaan jangkitan penyakit <i>Ganoderma</i> di kebun sawit.	94
Rajah 4.18:	Kekerapan menjalankan pemeriksaan penyakit di kebun sawit.	94
Rajah 4.19:	Penyimpanan rekod.	95
Rajah 4.20:	Kewujudan gejala penyakit <i>Ganoderma</i> di kebun sawit.	96
Rajah 4.21:	Tindakan terhadap pokok berpenyakit.	97
Rajah 4.22:	Tindakan untuk mengelak penyakit.	98
Rajah 4.23:	Pembersihan sisa-sisa tunggul sawit di kebun.	99
Rajah 4.24:	Kaedah pembersihan sisa-sisa tunggul sawit.	100
Rajah 5.1:	Tahap pengetahuan pekebun kecil sawit di Negeri Sabah tentang penyakit <i>Ganoderma</i> dan hubungan dengan faktor-faktor sosioekonomi mereka.	107
Rajah 5.2:	Sikap pekebun kecil sawit di Negeri Sabah terhadap penyakit <i>Ganoderma</i> dan hubungan dengan faktor-faktor sosioekonomi mereka.	115
Rajah 5.3:	Amalan pengurusan pekebun kecil sawit di Negeri Sabah terhadap penyakit <i>Ganoderma</i> .	119

SENARAI SINGKATAN

ANOVA	-	<i>Analysis of varians</i>
AJK	-	Ahli Jawatankuasa
APB	-	Amalan Pertanian Baik
BTS	-	Buah tandan segar
dll.	-	Pengarang bersama yang lain
EDTA	-	<i>Ethylenediaminetetraacetic acid</i>
FELCRA	-	<i>Federal Land Consolidation and Rehabilitation Authority</i>
FELDA	-	<i>Federal Land Development Authority</i>
FRGS	-	<i>Fundamental Research Grant Scheme</i>
GAP	-	<i>Good Agriculture Practices</i>
GSM	-	<i>Ganoderma Selective Medium</i>
IDS	-	<i>Institute of Development Studies</i>
KMO	-	<i>Kaiser-Meyer-Olkin</i>
KPM	-	Kementerian Pendidikan Malaysia
LKTNS	-	Lembaga Kemajuan Tanah Negeri Sabah
MPOB	-	<i>Malaysian Palm Oil Board</i>
MPOC	-	<i>Malaysian Palm Oil Council</i>
MIS	-	Minyak isirong sawit
MSM	-	Minyak sawit mentah
PAF	-	<i>Principal Axis Factoring</i>
PCA	-	<i>Principal Component Analysis</i>
PCR-DNA	-	<i>Polymerase chain reaction-deoxyribose nucleic acid</i>
POIC	-	<i>Palm Oil Industrial Cluster</i>
Pab	-	<i>Polyclonal antibodies</i>

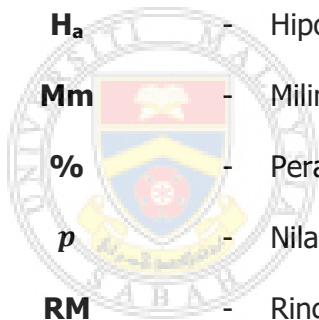
PSA	- Pengetahuan, Sikap dan Amalan
Q&A	- <i>Question and Answer</i>
R&D	- <i>Research and Development</i>
RISDA	- <i>Rubber Industry Smallholders Development Authority</i>
RPB	- Reput Pangkal Batang
RSPO	- <i>Rountable on Sustainable Palm Oil</i>
SPSS	- <i>Statistical Package for Social Science</i>
TUNAS	- Tunjuk Ajar dan Nasihat Sawit
UMK	- Universiti Malaysia Kelantan
UMS	- Universiti Malaysia Sabah

UMS
UNIVERSITI MALAYSIA SABAH

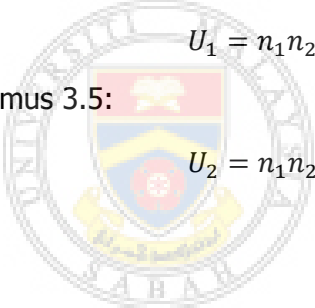
SENARAI SIMBOL DAN UNIT

°C	-	<i>Darjah celcius</i>
df	-	<i>Degree of freedom</i>
χ^2	-	Khi kuasa dua
$\leq$	-	Kurang atau sama dengan
N	-	Kekerapan
Kg	-	Kilogram
>	-	Lebih daripada
Ha	-	Hektar
H₀	-	Hipotesis nul
H_a	-	Hipotesis alternatif
Mm	-	Milimeter
%	-	Peratus
p	-	Nilai- <i>p</i> (signifikan)
RM	-	Ringgit Malaysia

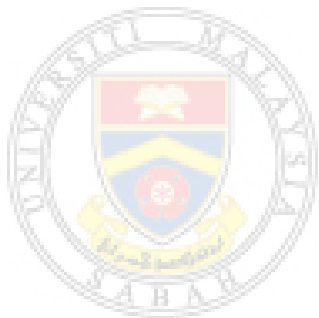
UMS
UNIVERSITI MALAYSIA SABAH

SENARAI RUMUS

		Halaman
Rumus 3.1:	$s = \frac{x^2 NP(1 - P)}{d^2(N - 1) + (x^2 P(1 - P))}$	25
Rumus 3.2:	$\chi^2 = \sum (O - E)^2 / E$	42
Rumus 3.3:	$t = \frac{\overline{\bar{x}_1 - \bar{x}_2}}{\sqrt{\frac{Sp^2}{n_1} + \frac{Sp^2}{n_2}}}$	43
Rumus 3.4:	$Sp^2 = \frac{(n_1 - 1)S_1^2 + (n_2 - 1)S_2^2}{n_1 + n_2 - 2}$	43
Rumus 3.5:	$U_1 = n_1 n_2 + \frac{n_1(n_1 + 1)}{2} - P_1$ $U_2 = n_1 n_2 + \frac{n_2(n_2 + 1)}{2} - P_2$	44
Rumus 3.6:	$Z_{kiraan} = \frac{U_{kiraan} - \frac{n_1 n_2}{2}}{\sqrt{\frac{(n_1)(n_2)(n_1 + n_2 + 1)}{12}}}$	44
Rumus 3.7:	$H = \frac{12}{N(N + 1)} \sum_{k=1}^K \frac{P_k^2}{n_k} - 3(N + 1)$	46

SENARAI LAMPIRAN

	Halaman
Lampiran 1: Borang Soal Selidik	132
Lampiran 2: Jadual <i>Agglomeration Schedule</i>	139
Lampiran 3: Aktiviti-aktiviti Kajian	146
Lampiran 4: Senarai Penerbitan Artikel, Pembentangan (Oral/Poster) dan Pencapaian	148

UMS
UNIVERSITI MALAYSIA SABAH

BAB 1

PENDAHULUAN

1.1 Pengenalan

Bab ini secara umumnya menerangkan tentang industri sawit di Negeri Sabah, serba sedikit pengenalan kepada sawit, pekebun kecil sawit dan penyakit *Ganoderma*. Bab ini juga telah menyatakan tentang masalah kajian, objektif kajian, skop kajian dan terminologi-terminologi penting dalam kajian ini.

1.1.1 Industri Sawit di Negeri Sabah

Penanaman sawit tersebar luas di Malaysia terutamanya di Negeri Sabah dan Sarawak. Di Sabah, sawit merupakan tanaman komoditi paling utama selain daripada pokok getah, kelapa dan koko (*Institute for Development Studies (IDS), 2007*). Industri sawit di negeri ini mengalami perkembangan yang begitu pesat sejak mula dikomersilkan pada tahun 1970-an sehinggalah ke hari ini (Teoh, 2002). Sabah yang telah memanfaatkan sebahagian besar tanah pertaniannya untuk tanaman sawit, kini telah menjadi salah satu pemain utama dalam industri sawit ini kerana memiliki kepadatan penanaman sawit dan hasil pengeluaran buah tandan segar (BTS) yang tertinggi berbanding dengan negeri-negeri yang lain. Negeri Sabah buat masa ini telah menguasai lebih 1.51 juta hektar atau 28 peratus daripada 5.39 juta hektar jumlah keluasan penanaman sawit di Malaysia dengan menyumbang sebanyak 6.06 juta tan daripada 19.67 juta tan hasil pengeluaran minyak sawit mentah (MSM) negara (MPOB, 2015).